

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR ENVIRONMENTU

ENVIRONMENT STUDIO

RÁDIO

RADIO

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR/KA PRÁCE

AUTHOR

BcA. Hana Matyášová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

doc. MgA. Barbora Klímová ArtD.

BRNO 2022

OBSAH DOKUMENTACE:

TEXTOVÁ ČÁST

s. 2 – 7

Abstrakt	2
Východiska.....	2
Fungování a šíření.....	2
Kontinuita	4
Neambiciózní ateliér.....	4
(Ne)ambiciózní rádio	5
Archiv a další program.....	5
Kontext	6
Závěr	6

OBRAZOVÁ ČÁST

s. 8 – 10

TEXTOVÁ ČÁST

Abstrakt

Cílem této práce je vytvořit rádio na FaVU, začít tím budovat prostor pro sdílení audio obsahu napříč fakultou. *Rádio* vytváří prostor možného sdílení a spolupráce. Důležitou se v tomto ohledu stává činnost vytváření obsahu, při které se setká kolektiv lidí. *Rádio* také zachytává zvukový obraz FaVU skrze neustále rostoucí a nikdy neukončený archiv hudby tvořené současnými i bývalými členy akademické obce. Důležitým bodem vývoje práce byla akce a vysílání *Neambiciózní ateliér* tematizující domovský Ateliér Environmentu. *Neambiciózní ateliér* vycházel z vlastního výzkumu ateliéru a dotýkal se otázek charakteru ateliéru a jeho proměn, podob ambicí. V inspiraci principem akce *Neambiciózní ateliér* bude diplomová práce *Rádio* prezentována v rámci obhajoby 16. 5. 2022 akcí *(Ne)ambiciózní rádio*.

Východiska

Téma rádia vzešlo z výstavního projektu Ateliéru Environmentu *Rádio Dva týdny soucitu* pro galerii Basement¹. Ten se pokoušel překročit omezené výstavní možnosti v době pandemie vytvořením online rádia. Navázal tak na předešlý projekt *Rádio brněnská škola*². Povedlo se, nakonec na více než dva týdny, vytvořit místo společné blízkosti skrze zvuk přenášený tady a teď. Rádiový přenos působil oproti tehdy nadužívaným videohovorům přívětivě, nezahlocoval. Studenti vysílali dle svých možností a nálad, zbytek času zůstávalo rádio tiché. Obsah byl autorský v režii jednotlivců nebo skupin.

Rádio rozšiřuje tuto ateliérovou zkušenost na měřítko fakulty. Mnohé principy se změnou měřítka znesnadňují (jako např. komunitní fungování). Přetrvává netečnost vůči strachu z nenaplnění bezbřehého vysílacího času, neomezenost tvůrčích přístupů a vědomí, že vznik tvorby chce svůj čas.

Výzkum Ateliéru Environmentu vychází z dlouhodobého působení v tomto prostředí i předchozích prací zkoumajících mezilidské vztahy a dotýkajících se prostředí ateliéru obecně³.

Fungování a šíření

Rádio funguje jako online rádio na webové doméně FaVU. Pro svůj přenos využívá virtuální studio Radio.co⁴. Pomocí něho je možné vysílat živě i ze záznamu, vysílání plánovat a archivovat. Služba je placená, hrazená z interního grantu FaVU na podporu kurátorské činnosti studujících a příspěvku fakultního studentského spolku Orgán. Podobu a fungování webové stránky *Rádia* vytvořil Arthur Nácar, student Fakulty informačních technologií VUT. Jeho práce je zde brána jako spoluautorská. Stejně je tomu tak i u ostatních participujících. *Rádio* po technické stránce využívá platformu a dostupných prostředků pro své fungování – služby jako MixCloud, WordPress, komunikační kanály, prostředky a zázemí fakulty. V ohledu samotné funkcionality *Rádia* je důležité šetření energií zúčastněných, proto jsou zde využita i ne zcela ideální řešení v podobě platformy.

¹ *Rádio Dva týdny soucitu*, <http://basement-project.art/dva-tydny-soucitu/>, vyhledáno 8. 3. 2022.

² *Rádio brněnská škola*, <http://environment.ffa.vutbr.cz/cs/kontexty/radio-brnenska-skola>, 15. 4. 2022.

³ Viz např. *Uvědom si pohled z očí do očí, Kolektivní nesetkání, Byli jsme si blíží, než kdy předtím, Společenství*, <http://environment.ffa.vutbr.cz/cs/hana-matyasova>, vyhledáno 13. 4. 2022.

⁴ Webové stránky platformy: <https://radio.co/>.

Oproti tomu k rozšiřování povědomí o *Rádiu* na FaVU záměrně slouží výhradně fakultní kanály, jako pomalejší způsob propagace oproti sociálním sítím.

Síť (vztahů) může v takovémto projektu vznikat při společné i paralelní tvůrčí činnosti, při učení se navzájem (s technikou, hlasem apod.) V kolektivu, vybudovaném okolo média rádia, dochází ke dvěma stupňům propojení – propojení uvnitř tvůrčí skupiny, která se teoreticky může libovolně rozrůst, až pojme všechny členy akademické obce FaVU a propojení s vnějším-posluchači. *Rádio* se při tom obrací především dovnitř školy. Jeho prvotním (ani druhotným) cílem není reprezentovat. Může přispět k rozšíření možností, jak se na půdě školy dozvědět o podobných aktivitách jednotlivců, které často nemusí souviset s náplní studia.

V tomto ohledu se dá o *Rádiu* přemýšlet spíš jako o masmédiu, jak je popisuje např. van Dijk: „*These basic components or units of the mass society are marked by the physical co-presence of their members. This means high connectivity inside and relatively low connectivity outside.*“⁵ Ze současnějšího modelu tzv. „network society“⁶ si však bere také jisté prvky. Na určité úrovni se slévají role producentů a konzumentů. V jistém ohledu je tvorba obsahu plnohodnotnějším prožitkem než jeho poslech. *Rádio* by se možná dalo kategorizovat jako masmédiu s polopropustnou membránou. I když se zde nejedná o skutečně masové měřítko, zdá se to jako užitečné přirovnání.

K rozšíření *Rádia* k potenciálním přispěvatelům, ale i posluchačům by se zdálo ideální sociální sítě využít. Dokonce by se mohlo zdát, že odmítnutí sociálních sítí je regrese – zpátečnické odvracení se od příležitostí, které nám technologie dává.

Sociální sítě s sebou však přinášejí mnoho negativních průvodních jevů. Nekonečný algoritmicky řazený obsah může například způsobovat strach z unikání, tzv. FOMO (fear of missing out). Dan Herman, který tento jev zformuloval, píše: „*The emerging portrait is of a person and consumer who is led by a new basic motivation: ambition to exhaust all possibilities and the fear of missing out on something.*“⁷ Tímto může být posílena závislost na sledování obsahu. Nemluvě o tom, že z tohoto bezbřehého brouzdání sociálními sítěmi těží společnost jako Google nebo Facebook.

Tím, že jsou často sociální sítě mylně brány za relevantní zdroj informací, může vznikat dojem, že vyhýbáním se ochuzujeme veřejnost o zážitek, možnost participace či propagaci. Domnívám se však, že na akademické půdě by bylo vhodné k jevům zmíněným výše nepřispívat a hledat alternativy v podobě nevytěžujících, bezpečných a účelných kanálů komunikace.

Zde se dostávám k alternativě, kterou na půdě školy nabízí vlastní fakultní informační toky. Může převládat lehký odpor k „oficiálnímu“ a z toho často plynoucí nezájem o tyto toky. Pokud se však hlouběji zamyslíme nad současnou podobou fakulty, lze právě v těch „oficiálních“ tocích vidět alternativu. V porovnání s mainstreamovými sociálními sítěmi jsou fakultní kanály bezpečnější, co se týká nakládání s daty. Dalo by se o nich tvrdit, že jsou svým způsobem komunitní.

Dalším podle mě užitečným, ale podceňovaným, tokem informací je osobní setkávání. V měřítku fakulty je teoreticky proveditelné informace efektivně šířit prostřednictvím

⁵ Jan van Dijk, *The Network Society*, SAGE, London 2012, s. 33.

⁶ Ibid, s.34-36.

⁷ What Is... FOMO (Fear of Missing Out), *Mental Health @ Home*, <https://mentalhealthathome.org/2021/08/06/what-is-fomo/>, vyhledáno 31. 1. 2022.

osobních vazeb a setkání ve společném prostoru. I když představa osobní domluvy, která již nebude potvrzena skrze jiné (většinou digitální) médium se dnes jeví neuskutečnitelně.

V tomto ohledu bylo a je *Rádio* šířeno pomocí nálepek, umístovaných v budovách a okolí školy a skrze osobní rozhovory a pozvání.

V začátcích projektu se zdá šíření skrze jiné toky důležité v prvotním získání zájmu, tedy rozšíření kolektivu tvůrců i posluchačů za hranice těch zaběhlých. Posléze by však funkci své vlastní propagace mohlo tvořit *Rádio* samotné. Sdílení by potom mohlo probíhat organicky a *Rádio* se ustálit na půdě školy jako samozřejmá součást.

Nezvyklá pomalost šíření povědomí o *Rádiu* na FaVU vytváří dojem tajnosti, možná až jistě uzavřenosti. Dalo by se téměř mluvit o „mýtu *Rádia*“. Dojem uzavřenosti dle mého názoru často provází projekty, jejichž cílem je vytvořit prostor založený na důvěře. Důvěrný prostor může být často fungující na vnitřních nepsaných pravidlech, která je zároveň s potřebami skupiny možné proměňovat. To je zvenku hůře čitelné.

Absence ucelenější reprezentace *Rádia* vně se snaží obracet zaběhlý vytěžující model sebeprezentace, cílící na ocenění a často i komodifikaci díla. Otázkou do budoucna je, jestli bude dlouhodobě pro zúčastněné dostatečná hodnota v posilování vnitřních vazeb uvnitř školy a získávání nových kompetencí, oproti potenciálu dosahu mimo ni. V případě, že ne, bude vhodné proměňovat podobu *Rádia*, aby s potřebami a záměry zúčastněných souznělo.

Kontinuita

Diplomová práce *Rádio* slouží pro zformování základní konstrukce rádia na FaVU. Nabízí tak případným pokračovatelům strukturu, kterou je možné dále naplňovat ať už vlastním vysíláním nebo rozšiřováním archivu. Tím se otevírají otázky udržitelnosti, co se týče finančních zdrojů a energie zúčastněných. Je počítáno do s přechodem z placeného virtuálního studia Radio.co na jinou open source variantu. To značně omezí finanční náročnost rádia. Avšak nároky na technické znalosti zúčastněných mohou být vyšší. Což je oproti současnému řešení, fungujícímu spíše jako služba poskytovaná uživatelům-laikům, drobná nevýhoda.

Především ale vyvstává otázka samotného předávání *Rádia* a vtahování dalších k zapojení. Vzhledem k pomalosti šíření obecně je takové i rozšiřování řad zapojených. V současné podobě testuje *Rádio* potenciál rozšíření na základě zvědavosti obyvatel FaVU.

Pokud se s lehkým nadhledem na otázku kontinuity podíváme skrze myšlenky Hakima Bey⁸ a přistoupíme na představu *Rádia* jako dočasné autonomní zóny, mělo by po odevzdání/prezentování na půdě instituce zaniknout, aby se v nepovšimnutí vynořilo nějakým jiným, dalším svobodným způsobem.

Neambiciózní ateliér

Neambiciózní ateliér je nejen rádiová událost čerpající z vlastního výzkumu ateliéru Environment. Samotný výzkum a z něj vycházející text se opírá o rozhovory se studenty a absolventy ateliéru. Metodicky byl inspirován disertací Isabely Grosseové *Gravitace umělecké kompetence*⁹, jejími rozhovory s absolventy AVU (dle metody BNIM Toma Wengrafa¹⁰). Respondenti byli vyzváni k volnému vyprávění o jejich žité zkušenosti

⁸ Hakim Bey, *The Temporary Autonomous Zone*, Autonomedia, New York 1991, s. 99.

⁹ Isabela Grosseová, *Gravitace umělecké kompetence*, AVU, Praha 2021.

¹⁰ Ibid.

s ateliérem. Díky této metodě byl minimalizován vliv vstupní hypotézy neambicióznosti na druh odpovědí. V textu jsou sledovány události a témata zmíněné respondenty. Text nabyl podoby scénáře. Úvahy nad výstupy výzkumu prokládají citáty respondentů. Výstupy výzkumu v podobě tohoto scénáře se pomocí společných akcí-čtení vrací zpět do ateliéru ke zhodnocení a případnému přehodnocení. Postřehy z těchto čtení byly znovu do textu zapracovány. K poslednímu čtení se současnými studenty ateliéru byl externě přizván Blahoslav Rozbořil. A to k rozšíření náhledů na problematiku o pohled z hlediska vzdělávání, a především o pohled jiné generace. Akce byla přenášena pomocí *Rádia* i k ostatním účastníkům výzkumu. Pomocí něho tak mohli (například absolventi) přímo vyslechnout diskusi, být její tichou součástí, aniž by měla jejich přítomnost příliš velký vliv (znervózňovala, zvyšovala míru autocenzury) na přímé účastníky akce. Konání vysílání bylo avizováno jen úzké skupině zainteresovaných. *Neambiciózní ateliér* nabídl jeho současným a bývalým obyvatelům možnost reflexe samotných závěrů a vlastních rolí. I přes úzké zacílení na jeden ateliér se *Neambiciózní ateliér* obrací k širším otázkám směřování fakulty nebo obecně uměleckého vzdělávání.

(Ne)ambiciózní rádio

Ze zkušenosti *Neambiciózního rádia*, respektive metody společného čtení a následné diskuse, vychází akce *(Ne)ambiciózní rádio* pro obhajobu diplomové práce. Předmětem této akce bude samotné *Rádio* skrze tento text dokumentace závěrečné práce. Nad jeho čtením se setká skupina lidí ze současného okruhu *Rádia*, možného budoucího okruhu *Rádia* a dalších k vytvoření heterogenní diskusní skupiny. Předpokládaným výsledkem akce je zformulování vize pro budoucnost *Rádia*, zhodnocení dosavadních postupů a návrh možného udržitelného samosprávného chodu.

Hodnotící komise a případná veřejnost budou účastni jako posluchači skrze rádiové vysílání nebo přímý přenos zvuku v režijní místnosti audiostudia.

Archiv a další program

Při *Rádiu* vzniká archiv hudby na FaVU. Seskupuje hudbu a různé jiné zvukové experimenty poskytnuté autory, kteří na fakultě působili nebo působí. Tvoří tak zvukový obraz fakulty, odhaluje tvorbu, kterou mají (měli) mnozí jako druhotnou ke své umělecké praxi, tedy není (nebyla) běžně v prostředí školy tak viditelná (resp. slyšitelná). Archiv existuje jednak v podobě již získaných nahrávek, ale také jako neukončený seznam hudebníků, tvůrců a uskupení. Ti čekají na oslovení, nebo při nemožnosti či nezájmu jsou zde ve zmínce vzhledem k působnosti na FaVU.

Archivovaná hudba zastává převážnou část vysílacího času. Zbytek tvoří pravidelné programy a jednotlivá vysílání.

Důraz na... je pravidelný pořad Jiřího Grubera a Kateřiny Kábové. Jeho náplní jsou rozhovory s různorodým spektrem hostů. Témata se odvíjí od jednotlivých osobností, často se dotýkají FaVU, vzdělávání obecně nebo jiných současně palčivých otázek. Klíč k vybírání hostů je založen na šetření prostředků a energie co se týče cestování na rozhovory do studia. Ale také se snaží o různorodost věku, genderu apod.

Uskutečněné rozhovory měly vcelku konvenční strukturu i provedení. Několik rozhovorů bylo odvoláno na poslední chvíli z důvodu nemoci. Tyto výpadky poskytly prostor pro tvůrčí pojednání. Například rozhovor, který se měl udát s Veronikou Vlkovou, nakonec vedl k volnému vyprávění si v laskavém duchu o její tvorbě a jí samé. Přičemž jediným posluchačem této relace byla Veronika Vlková. V něčem trapná a milá situace byla možná

díky médiu rádia. Pozice před mikrofonom o samotě nebo ve dvojici působí soukromým dojmem, i když řečené je přenášeno ke komukoli dalšímu. Stejně tak posluchač může nabýt často velmi důvěrného dojmu. „*Radio's content is experienced by many people simultaneously, often over a wide geographical area. But each listener may have a different, personal listening context, and experience different responses to what is heard.*“¹¹

Otevřené Rádio byl pokusný program otevřený k intervencím komukoli z fakulty.

Ve vymezeném čas bylo Rádio nachystáno v audiostudiu FaVU na vysílání. Akademická obec byla vyzvána k účasti pomocí pozvánek v newsletteru. Záměrem bylo, mimo otevření rádiového vysílání k experimentům, vytvořit fyzický prostor pro diskuzi o *Rádiu*. A získat k zapojení další, které by chod rádia zajímal zevnitř. Nabídnuté možnosti nebylo využíváno. Jednou z možných příčin mohly být příliš otevřené možnosti realizace, absence rámce, ve kterém by si kdokoli mohl najít své místo. Případně zmíněná domnělá uzavřenost. O něco pragmatičtější důvod by mohla být již zmiňovaná averze vůči komunikačním kanálům školy – konkrétně newsletteru. Jelikož považuji newsletter za přínosný nástroj, *Rádio* bude v informování skrze něj nadále pokračovat.

Kontext

V některých momentech se *Rádio* nijak neliší od běžných studentských rádií. Jako např. UP AIR na Univerzitě Palackého v Olomouci. V jiných by se dalo přiřadit k proudu nazývanému Radio Art¹². Jako důležitá osobnost je v tomto ohledu zmiňován Robert Adrian a jeho manifest Radio Artu, v němž zformuloval základní definice tohoto, jinak vcelku nejasně vymezujícího se, uměleckého odvětví¹³. Tyto věty¹⁴ sice referují o Radio Artu, podobně však jako věty o konceptuálním umění Sol LeWitta neuzavírají pojem v jasné definici. V kroužení okolo Radio Artu lze zmínit také projekt *Radia*. Ten od roku 2005 slouží jako síť sdružující různé nezávislé umělecké rádiové stanice skrze Evropu¹⁵. Sarah Washington o záměrech sítě *Radia* říká: „[...] it was not necessarily desirable to reach any kind of definition of 'Radio Art', primarily because we had always wanted artists to constantly redefine the term through their work“¹⁶. Výrazné pojítko s *Rádiem* tedy vidím v bezbřehé otevřenosti, ponecháním plynutí a následném sledování a přehodnocování výstupů. Tyto a podobné snahy se zrcadlí ve vzniku festivalu Radio Revolten pořádaného v německém Halle (naposledy v roce 2016).

Závěr

Diplomová práce *Rádio* zahrnuje nejednotné spektrum různorodých uměleckých i neuměleckých činností. Vytváří prostor uvnitř fakulty pro setkávání nad tvůrčí činností a k propojování audio a rádiového umění. Zároveň archivuje hudební a zvukové počiny spojené s FaVU. Iniciativa vychází z vlastního autorského popudu, postupně vybízí k tvůrčím zásahům jiné umělce i neumělce. Ideálně až k úplnému předání *Rádía* do dalších rukou. Jako dlouhodobý projekt je *Rádio* prezentováno v procesu skrze dokumentaci proběhlé akce

¹¹ John F. Barber, Radio Art: A (mass) Medium Becomes An (artistic) Medium, *Hyperrhiz: New Media Cultures*, č. 17, 2017, <http://hyperrhiz.io/hyperrhiz17/essays/4-barber-radio-art.html>, vyhledáno 15. 4. 2022.

¹² Sarah Washington, Radio as art, art as radio, *Radio Revolten*, <https://radiorevolten.net/en/radio-as-art-art-as-radio/>, vyhledáno 15. 4. 2022.

¹³ Viz Barber (pozn. 11).

¹⁴ Toward a definition of radio art, <http://www.kunstradio.at/TEXTS/manifesto.html>, vyhledáno 15. 4. 2022.

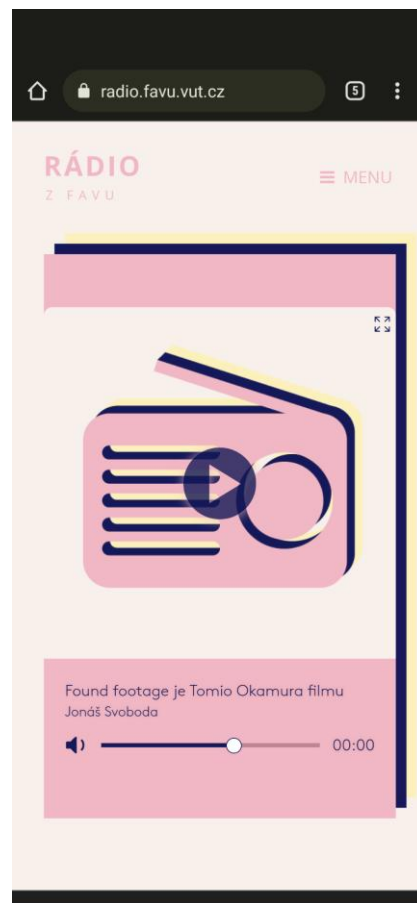
¹⁵ Viz Washington (pozn. 12).

¹⁶ Ibid.

Neambiciózní ateliér a skrze živou akci *(Ne)ambiciózní rádio*. Neméně důležité pro vykreslení podstaty *Rádia* jsou i další uvedené programy: *Důraz na...* a *Otevřené Rádio*.

V procesu *Rádia* vyvstala jako důležitá otázka komunikace uvnitř školy. Otázka možnosti či nemožnosti kontinuity dlouhodobého rádiového vysílání v rámci FaVU je řešena uměleckými prostředky skrze akci při obhajobě.

OBRAZOVÁ ČÁST

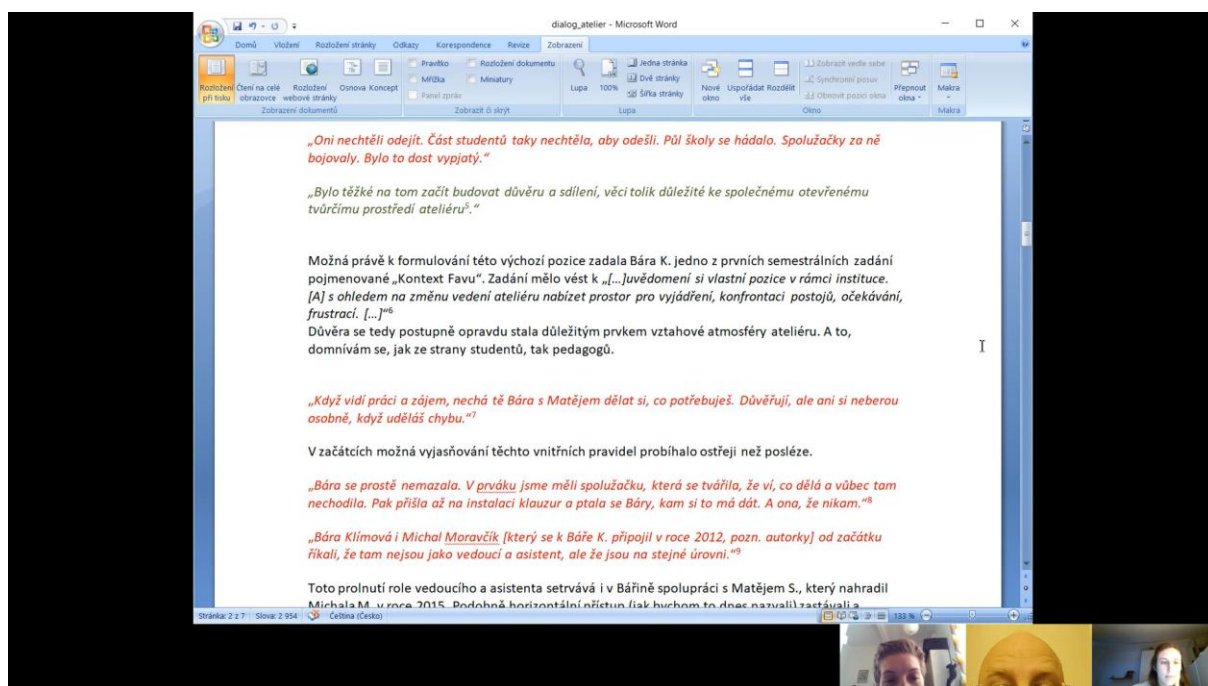
Rádio, web, 2022

Neambiciózní ateliér, akce-čtení, 6. 4. Audiostudio FaVU

Neambiciózní ateliér, akce-čtení, 6. 4. Audiostudio FaVU

Neambiciózní atelier, akce-čtení, 29. 3. online

Neambiciózní atelier, akce-čtení, 29. 3. online